

Marcin Misiągiewicz

"Chiny w stosunkach międzynarodowych", Agata Ziętek, Krzysztof Iwańczuk, Lublin 2003 : [recenzja]

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K, Politologia 11, 260-262

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

***Chiny w stosunkach międzynarodowych*, red. Agata Ziętek, Krzysztof Iwańczuk, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2003, s. 189**

Chiny odgrywają coraz ważniejszą rolę we współczesnych stosunkach międzynarodowych. Wydają się, iż rozpoczęły powolny powrót na „należne” im miejsce na arenie międzynarodowej, aspirując do rangi mocarstwa globalnego. Ma to doniosłe implikacje dla całego systemu międzynarodowego. Wydaje się więc niezbędne przybliżenie czytelnikowi problematyki chińskiej. Recenzowana pozycja jest pokłosiem seminarium naukowego nt.: *Chiny w stosunkach międzynarodowych*, które odbyło się na Wydziale Politologii UMCS w kwietniu 2001 roku.

Praca została podzielona na trzy części dotyczące: 1) wewnętrznych wyznaczników polityki zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej, 2) międzynarodowej pozycji ChRL, 3) stosunków Chin z wybranymi państwami i regionami. Taki układ pracy pozwala na prześledzenie zarówno uwarunkowań jak i procesu realizacji polityki zagranicznej ChRL. Daje to pełny obraz miejsca Chin na arenie międzynarodowej.

W części pierwszej skoncentrowano się na analizie wewnętrznych wyznaczników polityki zagranicznej Chin. Krzysztof Iwańczuk przedstawił strukturę ludności ChRL po 1978 r. w oparciu o trzy grupy cech: demograficzne, kulturowe i ekonomiczne. Mimo że przyrost naturalny się obniża, Chiny mają wciąż status mocarstwa demograficznego. Wychodząc ze słusznego założenia, że nie tylko liczba ludności, ale również jej struktura wpływają na politykę państwa, przedstawiono strukturę narodowościową oraz poziom wykształcenia ludności. Opisane procesy wskazują na istotne zmiany w strukturze ludności ChRL, która staje się coraz bardziej zbiedzna ze strukturami w krajach rozwiniętych. Musimy jednak pamiętać, że skala i tempo tych zmian są unikatowe w skali światowej.

Irma Słomczyńska zajęła się procesami decyzyjnymi w ChRL. Autorka przeanalizowała formalnoprawne, wewnątrzsystemowe oraz zewnątrzsystemowe uwarunkowania systemu politycznego i jego rzeczywiste funkcjonowanie. Doszła do wniosku, że ośrodek decyzyjny znajduje się w innym miejscu systemu, niż wynikałoby to z ustroju politycznego państwa. Wskazano na rosnący pragmatyzm polityki Chin, będący wynikiem podmiotowego i przedmiotowego otwierania się ośrodka decyzyjnego. Przedstawiono cztery możliwe kierunki zmian w ośrodku decyzyjnym, poczynając od zachowania politycznego *status quo* poprzez dwa modele przejściowe aż po rewolucyjne zmiany.

Bogdan Góralczyk przedstawił proces chińskich reform od 1978 r. aż do chwili obecnej. Jak udowodniono pojęcie „reform” nie jest jednoznaczne i powinno być postrzegane poprzez pryzmat uwarunkowań kulturowych i politycznych. W tym kontekście reformy powinny być utożsamiane z programem modernizacji i otwarciem na świat. Następnie dokonano analizy czterech etapów chińskich reform. Pozwoliło to na ukazanie zmian ilościowych i jakościowych chińskiej transformacji. Wskazano na sukcesy reform gospodarczych przy jednoczesnym ich braku na płaszczyźnie politycznej. Zdaniem autora Chiny muszą kontynuować rozpoczęte zmiany, co może zapewnić im status mocarstwa globalnego. Zatrzymanie się w „pół drogi” mogłoby doprowadzić do destabilizacji, której skutki trudno jest przewidzieć.

Skoncentrowanie się w części pierwszej na wyznacznikach demograficznych, subiektywnych i materialno-społecznych nie było przypadkowe. Mają one bowiem decydujący wpływ na kształtowanie polityki zagranicznej Chin. Pewnym niedostatkiem jest brak analizy wyznaczników aksjologicznych. Niewątpliwie miałyby to doniosłe znaczenie dla zrozumienia polityki państwa, które jest nam tak obce kulturowo.

W części drugiej autorzy dokonali analizy międzynarodowej pozycji ChRL na płaszczyźnie militarnej, ekonomicznej, geopolitycznej i demograficznej. Podsumowaniem rozdziału jest przedstawienie przez Ziemowita Jacka Pietrasia syntetycznej roli ChRL.

Zdaniem Krzysztofa Iwańczuka pozycja demograficzna i geopolityczna stanowią fundament syntetycznej pozycji państwa. Autor dokonał analizy ilościowej i jakościowej populacji Chin. Za

najważniejsze problemy dotyczące tego zagadnienia uznał nierównomierność w rozmieszczeniu ludności, problem jej wyżywienia oraz tendencje odśrodkowe będące odzwierciedleniem problemów narodowych. Całkowicie uległa zmianie pozycja Chin na płaszczyźnie geopolitycznej. Upadek Związek Radziecki, w wyniku przyłączenia Hongkongu i Macao zwiększyło się terytorium Chin. Za potencjalne zagrożenia uznano problem niedoboru wody i zmniejszanie się powierzchni użytków rolnych. Przed Chinami ciągle stoi nierozwiązany problem Tajwanu i spory graniczne z niektórymi sąsiadami.

Z kolei Edward Haliżak dokonał analizy pozycji ekonomicznej ChRL. Za jej podstawowe wyznaczniki uznał: liczbę ludności, terytorium, zasoby naturalne, produkcję przemysłową i rolną, wielkość dochodu narodowego, wydajność pracy, handel zagraniczny. Podkreślono bardzo wysoką międzynarodową pozycję inwestycyjną i handlową ChRL. Za najważniejsze uwarunkowania przyszłego rozwoju ekonomicznego Chin, uznano: 1) utrzymanie na dotychczasowym poziomie tempa rozwoju gospodarczego, 2) tempo liberalizacji wymiany handlowej z zagranicą, 3) rozwój stosunków z Tajwanem, 4) bilans energetyczny.

Ireneusz Topolski przedstawił analizę pozycji militarnej ChRL w stosunku do Stanów Zjednoczonych, Federacji Rosyjskiej, Japonii, Indii i Tajwanu. Przełom lat 80. i 90. XX w. to modernizacja i redukcja sił zbrojnych Chin. Mimo tych procesów pozycja militarna ChRL wobec USA jest ciągle słaba. Zmniejszyła się natomiast różnica pomiędzy Chinami a Rosją. W porównaniu do pozostałych państw pozycja militarna ChRL jest bardzo wysoka

Ziemowit Jacek Pietraś, stosując kryteria geopolityczne, przedstawił cztery fazy ewolucji syntetycznej roli ChRL. Zostały one zdefiniowane jako: 1) rola wschodnia – sojusznik ZSRR, 2) rola południowa – „centrum rewolucji światowej”, 3) rola zachodnia – „quasi-sojusznika Stanów Zjednoczonych”, 4) rola centralna – silne państwo działające w skali globalnej. W toku przeprowadzonej analizy autor określił „metasyntetyczną” rolę Chin jako rolę „głównego manipulatora” w globalnym systemie międzynarodowym, czyli „obrotowego sojusznika” kolejno wszystkich głównych sił politycznych współczesnego świata (s. 92). Stwierdzono, że w przyszłości Chin najprawdopodobniej powrócą do rangi mocarstwa globalnego, realizując rolę centralną.

W części trzeciej autorzy przedstawili stosunki Chin z wybranymi państwami. Skupiono się na analizie stosunków z głównymi aktorami współczesnych stosunków międzynarodowych: Stanami Zjednoczonymi, Rosją, Japonią oraz Unią Europejską. Odrębną kwestią jest problem Tajwanu w polityce Chin. Za strategiczny cel polityki Chin uznano zjednoczenie całego terytorium. Agata Ziętek przedstawiła stanowiska rządów w Pekinie i Tajpej w kwestii reintegracji. Mimo istniejących różnic, podkreślono zgodność istnienia „jednych Chin”. Podstawowym problemem we wzajemnych stosunkach jest niejednoznaczny status międzynarodowy Tajwanu. W celu wyjaśnienia stosunków ChRL – Tajwan zastosowano teorię gier. Przedstawiono również cztery scenariusze rozwoju przyszłych stosunków pomiędzy obydwoimi podmiotami. Za najbardziej prawdopodobną uznano pokojową reintegrację opartą na postawie pragmatycznej i dwustronnych negocjacjach.

Natomiast Marek Gawron przedstawił stosunki chińsko-amerykańskie. W wyniku przeprowadzonej analizy autor doszedł do wniosku, że można mówić o pięciu następujących okresach stosunków ChRL – USA: 1) wrogość, 2) nawiązywanie więzi, 3) poprawne stosunki, 4) załamanie stosunków, 5) przyjazne partnerstwo. Za ich podstawową cechę uznano nieuchronność konfliktu interesów obu tych państw. Jeśli nie zmieni się sposób postrzegania świata i drugiej strony, to z dużym prawdopodobieństwem stosunki pomiędzy ChRL i USA będą przypominać wahadło. Okresy dominacji jednej bądź drugiej ze stron będą przedzielone tylko krótkimi chwilami względnej równowagi.

Ireneusz Topolski dokonał analizy stosunków chińsko-rosyjskich. Priorytetem stosunków pomiędzy obydwoimi państwami jest budowa strategicznego partnerstwa w celu przeciwstawienia się polityce Stanów Zjednoczonych. W dłuższej perspektywie czasowej nie można jednak wykluczyć, że ChRL i FR staną się konkurentami na arenie międzynarodowej. Stosunkowo mała współpraca ekonomiczna, niekontrolowana migracja ludności Chin, nieregulowana kwestia granicy należą do najważniejszych problemów w stosunkach między tymi państwami.

Stosunki chińsko-japońskie mają szczególne znaczenie dla obydwu państw. Michał Łuszczuk zasadnie zadaje pytanie, czy faktycznie weszły one w zupełnie nowy pozimnowojenny etap rozwoju. Ma to doniosłe znaczenie nie tylko dla układu sił w regionie Azji i Pacyfiku, ale przede wszystkim wpływa na kształt nowego ładu międzynarodowego. Stwierdzono, że stosunki między Chinami a Japonią podporządkowane są długoletniej rywalizacji o status mocarstwa regionalnego. Rozliczenia z przeszłością i spór o wyspy Diaoyu/Senkaku są głównymi problemami w kontaktach między tymi państwami. Należy jednak podkreślić, że prowadzona jest bardzo aktywna współpraca gospodarcza i polityczna.

Ostatni artykuł w recenzowanej pracy dotyczy stosunków ChRL z Unią Europejską. Dariusz Kondrakiewicz podkreślił ich wielotorowy charakter, gdyż są prowadzone w ramach stosunków wielostronnych, kontaktów ze strukturami UE oraz stosunków bilateralnych (s. 180). Mają one głównie wymiar ekonomiczny. W wymiarze politycznym Chiny postrzegają UE jako swoistą przeciwwagę dla Stanów Zjednoczonych i Japonii.

Recenzowana praca stanowi cenne źródło wiedzy na temat Chin i prowadzonej przez to państwo polityki. Ukazano ewolucję roli ChRL na arenie międzynarodowej. Autorzy dokonali analizy uwarunkowań jak i procesu realizacji polityki zagranicznej Chin. Przedstawiono również scenariusze na przyszłość. Taktycznym celem Chin jest zdobycie pozycji mocarstwa regionalnego. W tym kontekście brak jest analizy stosunków Chin z Indiami jako kolejnym pretendentem do roli mocarstwa regionalnego. Strategicznym celem ChRL jest zdobycie pozycji mocarstwa światowego. Nie można jednak zapomnieć o tym, że wiąże się to z ogromną odpowiedzialnością i kosztami.

Musimy pamiętać, że Chiny są nie tylko państwem, ale przede wszystkim odrębną cywilizacją. Warto byłoby się zastanowić, jak wartości konfucjańskie wpływają na prowadzoną politykę. Czy państwo tak odmienne kulturowo może pełnić rolę mocarstwa hegemonicznego? Jaką formę przybrałoby panowanie Chin na arenie międzynarodowej?

Należy pozytywnie ocenić stronę metodologiczną książki. Odwołano się między innymi do teorii ról międzynarodowych, teorii gier czy też teorii decyzji politycznych. Stanowiły one doskonałe instrumenty eksplanacyjne. Przedstawione artykuły niewątpliwie mieszczą się w paradygmacie realistycznym. Wszyscy autorzy podkreślają znaczenie siły państwa jako dominującej kategorii wyjaśniającej. Wydają się to szczególnie użyteczne w analizie pozycji Chińskiej Republiki Ludowej we współczesnych stosunkach międzynarodowych.

Marcin Misiągiewicz

Institucja azylu w Starym Testamencie

Masowa i wielonarodowościowa fala uchodźców poszukujących obecnie azylu w Europie skłania do refleksji nad genezą instytucji azylu, jej słusznością oraz wpływem na sytuację gospodarczą i społeczną w państwach przyjmujących.

Aktualnie przez azyl rozumiemy, schronienie dla ściganych przez prawo, zwłaszcza schronienie udzielone przez państwo cudzoziemcom, ściganych przez rząd kraju pochodzenia za przestępstwa polityczne a azylant to osoba, której udzielono schronienia w innym państwie w celu zapewnienia ochrony przed prześladowaniami politycznymi jakich doznawała w kraju pochodzenia.

Samo słowo „azyl” jest pochodzenia łacińsko-greckiego i oznacza: łac. *asylum* (przysięgę); gre. *asylon* (schronienie), miejsce poświęcone bóstwu sanktuarium, skąd nie wolno było wydać ściganego przestępcy; gre. *asylos* (wolny od grabieży, nietykalny¹, to co nie uchwytne²).

¹ W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, WP, Warszawa 1968, s. 85.

² O. Kimminich, *Grundprobleme des Asylrechts*, Bonn, 1983, s. 1 ff.